

บทที่ 2

สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านห้วยแม่ซ้าย

ในบทนี้จะได้กล่าวถึง สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านห้วยแม่ซ้ายทั้งทางธรรมชาติ และทางวัฒนธรรม รวมถึงประวัติความเป็นมา เพื่อจะได้รู้และทำความเข้าใจการดำเนินชีวิตในสังคมของชาวเข่า เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาโอกาสในการแต่งกายของชาวเข่าต่อไป

ถิ่นฐานเดิม

ชนเผ่าเข่า หรือที่พวกเขาเรียกตัวเองว่า อิวเมี่ยน นั้น ถือได้ว่าเป็นกลุ่มสังคมเผ่าที่มีประวัติความเป็นมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ธีระพันธ์ ล.ทองคำ (2531: 5-6) ได้กล่าวอ้างถึงงานเขียนของ Lemoine (1983) ว่า "เรื่องราวเกี่ยวกับที่มาและเชื้อชาติของคนเข่านี้สามารถสืบย้อนหลังไปได้ถึงสมัยประวัติศาสตร์จีนโบราณ ในราวศตวรรษที่ 15 ซึ่งฝานเยี่ย (Fan Yen) ได้จดบันทึกเรื่องราวของคนเข่าไว้ในพงศาวดารราชวงศ์ฮั่นตอนปลาย"

พอลและอีแวน ลูวิส (2528 : 138) ได้กล่าวถึง ความเป็นมาของชาวเข่าว่า "เข่ามีแหล่งกำเนิดในตอนใต้ของจีนราว 2,000 ปีมาแล้วไม่มีใครทราบประวัติแรกเริ่มแน่ชัด ทำนานเข่าเล่าว่า บรรพบุรุษของตนนั้นได้ข้ามน้ำข้ามทะเลมาเมื่อราวศตวรรษที่ 14 ซึ่งมีหลักฐานสนับสนุนอยู่บ้างกล่าวคือ พวกเข่า ซึ่งเป็นผู้คนในเผ่าเดียวกับเข่ายังคงตั้งถิ่นฐานอยู่ตามชายฝั่งทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของจีน ซึ่งน่าจะเป็นต้นทางในการอพยพข้ามน้ำข้ามทะเลมาตั้งถิ่นฐานในไฮนาน กวางสี และมณฑลไคล์เคียงซึ่งพบผู้คนเผ่านี้อยู่ในปัจจุบัน"

การอพยพย้ายถิ่น

การอพยพย้ายถิ่นของชาวเข้านั้น มงคล จันทรบำรุง (2531) กล่าวว่า "ราวปลายคริสต์ทศวรรษที่ 18-19 ชาวเขียบางส่วนได้อพยพจากประเทศจีนลงมาทางใต้เข้ามาตั้งถิ่นฐานหลักแหล่งอยู่ที่ประเทศเวียดนามและลาว จากนั้นในปลายคริสต์ทศวรรษที่ 19 และต้นคริสต์ทศวรรษที่ 20 จึงได้เริ่มอพยพเข้าสู่ประเทศไทย"

สำหรับการอพยพย้ายถิ่นของชาวเขียบ้านห้วยแม่ซ้ายนี้ จากคำบอกเล่าของ นายเก๊าฟิ่ง แซ่จ้าว อายุ 62 ปี อดีตผู้ใหญ่บ้านคนแรกได้ความว่า บรรพบุรุษของคนเขียบ้านห้วยแม่ซ้ายนี้อพยพมาจากมณฑลกวางสีของประเทศไทยเมื่อราว 200 กว่าปีมาแล้ว โดยเดินทางผ่านมายังเมืองสิงห์ของประเทศลาว เข้าสู่ประเทศไทยที่อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย จากนั้นก็แยกย้ายกันไปอยู่ที่ต่างๆ พ่อแม่ของ นายเก๊าฟิ่ง ได้มาอยู่ที่คอยบ่อ และเมื่อ นายเก๊าฟิ่ง มีอายุได้ประมาณ 35 ปี จึงได้รวบรวมสมัครพรรคพวกอพยพลงมาอยู่ที่บ้านอาจำ และบ้านห้วยแม่ซ้ายตามลำดับเมื่อปี 2525 สาเหตุที่ต้องอพยพโยกย้ายที่อยู่อาศัยหลายครั้ง เพราะต้องการหาที่ทำกินใหม่แทนการปลูกฝิ่น

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

1. ที่ตั้ง

บ้านห้วยแม่ซ้ายตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ของกรมป่าไม้ เขตคอยยาว ต.แม่ยาว อ.เมือง จ.เชียงราย อยู่ห่างจากเขตเทศบาลเมืองเชียงรายไปทางทิศเหนือประมาณ 16 กิโลเมตร ทั้งหมดมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1,136 ไร่ โดยเฉลี่ยเป็นพื้นที่ทำกิน 1,086 ไร่ และที่เหลือคือ พื้นที่สำหรับปลูกสร้างที่อยู่อาศัย โดยมีอาณาเขตติดต่อทางทิศเหนือกับหมู่บ้านอาจำ ของชนเผ่าอีเก้อ ทิศใต้ติดต่อบ้านทุ่งหลวง ทิศตะวันออกติดต่อกับคอยยาว และทิศตะวันตกติดต่อกับพื้นที่ทำกินของหมู่บ้านและบ้านสร้างกรของชนเผ่าอีเก้อ

2. สภาพภูมิศาสตร์

บ้านห้วยแม่ซ้ายอยู่บนที่ราบเชิงเขา พื้นที่ส่วนหนึ่งใช้ในการปลูกสร้างที่อยู่อาศัย และที่เหลือจะเป็นพื้นที่ทำกินทางการเกษตร สภาพของดินมีความอุดมสมบูรณ์พอควร มีแหล่งน้ำที่สำคัญคือ ลำห้วยที่ไหลตลอดปีจากคอยขาว หมู่บ้านมีการจัดเก็บน้ำในรูปของประปาภูเขา แต่ไม่สามารถนำไปใช้ในการเกษตรได้เพราะพื้นที่เพาะปลูกอยู่ห่างจากที่กักเก็บน้ำ

3. สภาพภูมิอากาศ

บ้านห้วยแม่ซ้ายมีสภาพภูมิอากาศ 3 ฤดู คือ ร้อน หนาว ฝน แต่จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุหลายท่านที่อพยพลงมาจากบนคอยได้ความว่า สภาพอากาศของที่ตั้งหมู่บ้านนี้จะร้อนกว่าบนคอย ซึ่งความแตกต่างนี้ เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พวกเขาไม่นิยมที่จะสวมใส่ชุดที่แสดงความเป็นเข้าในปัจจุบัน เพราะชุดที่แสดงความเป็นเข้าที่หนาและยาวจนดูรุ่มร่ามเหมาะที่จะสวมใส่ในสภาพอากาศที่หนาวเย็นมากกว่า

สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม

1. โครงสร้างอาชีพ

บ้านห้วยแม่ซ้ายมีประชากรทั้งสิ้น 379 คน หรือ 57 หลังคาเรือนเมื่อเดือนเมษายน 2537 เลี้ยงตัวเองด้วยการปลูกข้าวโพด ปลูกข้าว ปลูกถั่วเหลือง ทำสวนลิ้นจี่ หลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวและถั่วเหลืองก็จะมิงงานปีใหม่ (ตรงกับวันตรุษจีน) หลังจากนั้นก็จะเริ่มถึงเวลาเพาะปลูกอีก ปีหนึ่งชาวเข้าจะมีเวลาพักผ่อนหลังเก็บเกี่ยว 3 เดือน

ปัจจุบันผู้หญิงเข้ายังคงเป็นแรงงานสำคัญในการเพาะปลูก และผู้ชายเริ่มเปลี่ยน

แบบแผนการใช้แรงงานจากเดิมที่อยู่ในหมู่บ้านก็ออกไปรับจ้างนอกหมู่บ้าน เช่น เป็นช่างปูน ช่างไม้ เป็นความช่าง ทำไม้ขาย ฯลฯ เด็กๆ ในหมู่บ้านเข้าเรียนในโรงเรียนส่วนใหญ่ คนแก่สูงอายุ อยู่บ้านเลี้ยงเด็ก นอกเหนือจากอาชีพเกษตรกรรมชาวเข้าบ้านห้วยแม่ซ้ายปัจจุบันมีอาชีพอื่นๆ ที่พบได้เช่น รับราชการ รับจ้าง ค้าขาย บริการ ดังนี้

- รับราชการ

จากการที่ได้มีการส่งเสริมให้บุตรหลานได้ศึกษาเล่าเรียน ทำให้ชาวเข้าในหมู่บ้านหลายคนได้มีโอกาสเข้ารับราชการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ตำรวจตระเวนชายแดน ครู ทั้งนี้รวมถึงการเป็นผู้ใหญ่บ้านด้วย การได้รับเงินเดือนจากรัฐบาลถือเป็นเรื่องมีเกียรติแก่วงศ์ตระกูลที่ชาวเข้าบ้านห้วยแม่ซ้ายภาคภูมิใจ

- รับจ้าง

ชาวเข้าบ้านห้วยแม่ซ้ายจะหางานรับจ้างหลังฤดูการเกษตร ในอดีตนั้นผู้หญิงจะอยู่บ้านปักผ้าเพื่อเตรียมชุดใหม่ไว้ใส่ในวันขึ้นปีใหม่ที่ถึง รวมถึงรับหน้าที่ในการดูแลบ้านและลูกๆ ผู้ชายก็จะออกไปหาของป่า หรือนอนพักผ่อนอยู่กับบ้าน แต่ในปัจจุบันเมื่อว่างจากการเกษตรแล้ว ชาวเข้าบ้านห้วยแม่ซ้ายมีโอกาสเข้าไปเป็นลูกจ้างชั่วคราวของกรมป่าไม้ในการปลูกสวนป่า นอกจากนั้นเด็กหนุ่มสาวรุ่นใหม่มักนิยมออกไปหางานทำนอกหมู่บ้าน นอกจังหวัด เชียงราย และไกลถึงต่างประเทศที่พบได้ในได้หวัน

- ค้าขาย

ในอดีตผู้ชายชาวเข้าได้ชื่อว่าเป็น "พ่อค้าแห่งขุนเขา" (สุจิตรา ประยูรพิทักษ์ , 2520) สินค้าคือ ผืนและของป่า ผู้หญิงอยู่กับบ้าน แต่ในปัจจุบันงานหัตถกรรมของชนเผ่าโดยเฉพาะผ้าปักได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจากตลาดทั่วไป โดยเฉพาะทางจังหวัด เชียงราย ได้สนับสนุนส่งเสริมให้บ้านห้วยแม่ซ้ายเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว จึงทำให้ผู้หญิงเข้าที่พอมีทุนหันมาประกอบ

อาชีพปักผ้าขายเพื่อเสริมรายได้ให้แก่ครอบครัวนอกเหนือจากการเกษตร นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปบ้านห้วยแม่ซ้ายได้สะดวกเพื่อเลือกซื้อสินค้า

- บริการท่องเที่ยว

นับแต่ปี พ.ศ. 2529 ซึ่งเป็นปีแห่งการท่องเที่ยว ชาวเข้าบ้านห้วยแม่ซ้ายหลายครัวเรือนมีความตื่นตัวที่จะหารายได้จากการท่องเที่ยว นอกจากการขายผลิตผลทางหัตถกรรม "ทัวร์ข้าง" ก็เริ่มได้รับความนิยมเป็นลำดับ เพราะนักท่องเที่ยวที่เป็นนักนิยมไพรและชอบศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาและชาวเขาเผ่าอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงก็จะอาศัยบริการ "ทัวร์ข้าง" จากบ้านห้วยแม่ซ้ายนี้ได้ในอัตราค่าบริการที่ไม่แพงนักคือ ประมาณ 200-400 บาท ต่อเที่ยว การทำทัวร์ข้างของหมู่บ้านจัดทำกันในรูปของการระดมทุน แล้วแบ่งรายได้ไปตามจำนวนผลกำไรที่ได้รับ ทั้งนี้จะหักค่าเลี้ยงดูช่างและค่าจ้างความรู้ออกแล้ว ในปัจจุบันมีช่างทั้งหมด 11 เชือก ในระหว่างเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ จะได้ทิววันละ 3-4 เชือกต่อวัน ยกเว้นในระหว่างเดือนมีนาคม-ตุลาคม ที่ถือเป็นระยะชลดตัว (low season)

ความแตกต่างของอาชีพนี้ มีผลต่อรูปแบบในการแต่งกายของชาวเข้าบ้านห้วยแม่ซ้าย กล่าวคือ ผู้ที่มีอาชีพรับราชการก็จะแต่งแบบฟอร์มที่ตนทำงานอยู่ ผู้ที่มีอาชีพรับจ้างทำสวนป่าก็จะแต่งกายให้รัดกุมและดูทะมัดทะแมงเพื่อสะดวกต่อการทำงาน สำหรับผู้ที่ค้าขายของที่ระลึกจะแต่งชุดเข้า ทั้งนี้เพราะเป็นการดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวว่ามาหมู่บ้านเข้าได้เห็นชาวเขาแต่งชุดประจำเผ่า และทางผู้ใหญ่บ้าน (นายบุญศรี อภิญญาวิศาล) ก็ขอร้องให้ผู้ค้าขายของแต่งชุดเข้าด้วย การแต่งกายนั้นอาจไม่ครบชุดอาจมีเพียงเสื้อเข้าและผ้าโพกศีรษะเท่านั้น ซึ่งการแต่งกายเช่นนี้ได้รับความสนใจจากผู้เข้าไปเยี่ยมชมหมู่บ้านห้วยแม่ซ้ายเป็นอย่างยิ่ง

2. การติดต่อสื่อสารและคมนาคม

ชาวเข้าบ้านห้วยแม่ซ้ายยังคงสนทนากันด้วยภาษาเข้า ภาษาเขียนใช้เฉพาะ

ผู้ที่ประกอบพิธีกรรมเท่านั้น ชาวบ้านจะมีวิทยุและโทรทัศน์รวมทั้งสิ่งพิมพ์อื่นๆ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสารต่างๆ เพื่อติดตามความเป็นไปของบ้านเมืองและโลกภายนอก แทบทุกหลังคาเรือนจะมี วิทยุอย่างน้อย 1 เครื่อง รายการที่ฟังส่วนใหญ่เป็นรายการเพลง ละคร และข่าวต่างๆ ชาวเข้า บางคนก็นำวิทยุไปฟังเวลาไปทำไร่ ทำนา และค้าขาย สื่อที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของชาวเข้าคือ โทรทัศน์ ส่วนใหญ่จะเป็นโทรทัศน์ขาวดำ ชาวเข้าสนใจดูโทรทัศน์กันมากโดยเฉพาะข่าว 2 ทุ่ม และละครหลังข่าว

บ้านห้วยแม่ซ้ายอยู่ห่างจากถนนใหญ่ 16 กิโลเมตร สามารถเดินทางเข้าไป โดยถนนลาดยาง 12 กิโลเมตร และทางลูกรังอีก 4 กิโลเมตร ชาวเข้าบ้านห้วยแม่ซ้ายจึงติดต่อกับเมืองเชียงรายและพื้นที่อื่นๆ ได้สะดวก ในหมู่บ้านมีรถกระบะของผู้ใหญ่บ้าน 1 คันใช้รับส่งนักเรียน อีก 2 คันเป็นของชาวบ้านใช้ขนหมูออกไปขาย 1 คัน ส่วนอีกคันเป็นรถสองแถวใช้รับส่งผู้โดยสารจากหมู่บ้านกับตัวเมืองเชียงราย นอกจากนั้นยังมีรถสี่ล้อรับจ้างวิ่งเข้าออกเป็นประจำเพื่อรับส่งชาวเข้าและนักท่องเที่ยวเข้าสู่หมู่บ้าน อัตราค่าโดยสารสำหรับชาวเข้า 13 บาทต่อ 1 เที่ยว ถ้าเป็นนักท่องเที่ยว 20 บาทต่อเที่ยว หากเหมา 130-150 บาทต่อเที่ยวสำหรับชาวเข้า และ 200 บาทต่อเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยว

3. การศึกษา

สำหรับการศึกษานั้นสามารถแยกออก 2 ลักษณะคือ การศึกษาในระบบ และ การศึกษานอกระบบ

- การศึกษาในระบบ

เป็นการศึกษาที่จัดสอนในโรงเรียนและสถานศึกษาต่างๆ ซึ่งในปัจจุบันชาวเข้าบ้านห้วยแม่ซ้ายได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาต่อบุตรหลานมากขึ้น ทั้งนี้เพราะพวกเขาเห็นว่าอาชีพที่ดำเนินอยู่คือ การเกษตรที่ต้องรอคอยน้ำฝน การค้าขายเล็กๆ น้อยๆ และการอยู่กับบ้านไป

วันๆ นั้นไม่ช่วยทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น อีกทั้งมีรายได้ไม่แน่นอน พ่อแม่ชาวเขาจึงต้องการให้บุตรหลานได้รับการศึกษาตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการให้สูงสุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อที่จะได้นำความรู้ดังกล่าวไปประกอบอาชีพต่อไป

ที่บ้านห้วยแม่ซ้ายมีโรงเรียนของการประถมศึกษา 1 โรงเรียน จัดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 หลังจากนั้นหากใครประสงค์จะเรียนต่อก็จะเข้าไปเรียนที่โรงเรียนในเมือง เชียงรายให้จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อจะได้ชื่อว่ามีความรู้และสามารถไปรับจ้างตามร้านอาหารหรือบางคนอาจเรียนต่อในสายอาชีพโดยมุ่งเรียนที่เทคนิคเชียงรายบ้าง อาชีวศึกษาเชียงรายบ้าง หรือบางคนที่มีฐานะไม่ดีก็จะเรียนการศึกษานอกโรงเรียน และทำงานหาเงินเพื่อที่จะเรียนไปด้วย ผู้ชายบางคนเมื่อเรียนจบถึงมัธยมปีที่ 6 ก็จะสอบเข้าเรียนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่ เชียงใหม่ จบออกมาประกอบอาชีพรับราชการตำรวจ

การศึกษาสูงสุดของเขาวชนในหมู่บ้านคือปริญญาตรีจากวิทยาลัยครู เชียงราย เมื่อจบแล้วก็ประกอบอาชีพรับราชการครู และมี 1 คนที่เรียนทางด้านสาธารณสุขจบแล้วก็ไปเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขประจำอนามัยในหมู่บ้าน

- การศึกษานอกระบบ

การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาตามหลักสูตรของสถานศึกษา และยังรวมถึงการอบรมขัดเกลาทางสังคม (socialization) เข้าไว้ด้วย

เมื่อก่อนที่จะมีโรงเรียนนั้น เด็กส่วนใหญ่ที่ได้เรียนหนังสือคือ เด็กผู้ชาย โดยจะมีอาจารย์ซึ่งเป็นหมอผีประจำหมู่บ้านคอยสั่งสอน หรือไม่ก็จะเป็นพ่อของเด็กนั้นคอยสอนการอ่าน การเขียนภาษาจีนจากตำราที่มีอยู่ เด็กผู้ชายจะอาศัยการซักถามพูดคุยกับผู้เป็นพ่อเอาเอง ส่วนเด็กหญิงก็จะได้รับการสั่งสอนให้ทำงานบ้าน ทำอาหาร และปักผ้า

และเนื่องจากบ้านห้วยแม่ซ้ายเป็นสังคมขนาดเล็ก ถ้ามีอะไรเกิดขึ้น การพูดคุยกันปากต่อปากของชาวบ้านจะทำได้ง่ายและสะดวกรวดเร็วที่สุด โดยเฉพาะเด็กสาว ถ้าลูกสาวบ้านใดประพฤติตนออกนอกทาง ชาวบ้านก็จะนิทาให้เป็นที่อับอาย ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็น

กรอบของสังคมที่จะคอยป้องกันไม่ให้กระทำผิด นอกจากนั้นชาวเขายังนับถืออาวูโสเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ผู้เขาวัวจะต้องเคารพเชื่อฟังผู้อาวูโสกว่า

4. การดำเนินชีวิตประจำวัน

ชาวเขาย้ายบ้านห้วยแม่ซ้ายจะเริ่มต้นชีวิตทางสังคมเมื่อเวลา 5 นาฬิกา แม่ สะไก่ และลูกสาวที่โตพอจะช่วยงานได้จะช่วยกันทำงานบ้าน แม่จะเลี้ยงหมู ลูกจะช่วยกันหุงข้าว เตรียมอาหาร ลูกที่ต้องเรียนหนังสือก็เตรียมตัวเพื่อไปโรงเรียน ส่วนเด็กตัวเล็กจะวิ่งเล่น เด็กผู้ชายที่โตแล้วจะช่วยแม่บ้างในการเลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ ส่วนพ่อจะเป็นผู้เตรียมอุปกรณ์การทำไร่ ทำสวน เช่น เตรียมควาย เกวียน หรือรถไถขนาดเล็ก ก่อนจะร่วมทานอาหารเช้าซึ่งเสร็จประมาณ 6.30 น. จากนั้นผู้หญิงจะออกไปไร่ เด็กนักเรียนจะไปโรงเรียน ผู้ที่จะไปรับจ้างก็ไป หัวหน้าครอบครัวที่มีงานเกี่ยวกับท้าว ทำไม้ ก็จะไปติดต่อธุระของตน

เมื่อทุกคนกลับเข้าหมู่บ้านตอนพลบค่ำ แม่จะเลี้ยงหมู ลูกสาว ลูกสะไภ้ช่วยกันเตรียมอาหารเย็น หลังจากรับประทานอาหารเรียบร้อยแล้ว มักจะพักผ่อนด้วยการดูละครหลังข่าว 2 ทุ่ม และละคร บ้านใดที่ไม่มีโทรทัศน์ก็จะไปขอดูที่บ้านอื่น จากนั้นแม่บ้านเขียบางคนจะประดิษฐ์งานหัตถกรรมผ้าปักเพื่อไว้ใช้และจำหน่ายเป็นสินค้าให้กับนักท่องเที่ยว นอกนั้นก็เข้านอนหลังจบบรรายการละครโทรทัศน์แล้ว

5. ค่านิยมทางสังคม

ผู้หญิงเขายังคงเป็นแรงงานที่สำคัญของครอบครัวในการทำเกษตร ดังนั้น การที่ผู้ชายชาวเขามีภรรยาหลายคนจึงหมายถึง การเป็นกำลังในการผลิต การเลือกภรรยาจึงดูจากความสามารถในการทำเกษตร เช่น หากใครตำข้าวได้รวดเร็วจะถือว่าเป็นคนขยัน นอกจากนั้นยังดูจากความชำนาญในการปักผ้าโดยเฉพาะกางเกงซึ่งผืนหนึ่งใช้เวลาไม่ต่ำกว่า 6 เดือน

ปัจจุบันเกณฑ์ในการเลือกคู่ครองเหล่านี้ยังคงมีอยู่ในสังคมของชาวเข้านบ้านห้วยแม่ซ้าย พ่อแม่ฝ่ายชายจะเลือกลูกสะใภ้จากเกณฑ์ดังกล่าว การศึกษาไม่เป็นปัจจัยสำคัญ เพราะเกณฑ์ดังกล่าวบ่งบอกถึงความขยันขันแข็ง เพราะดังที่กล่าวแล้วว่า แรงงานสตรีมีความสำคัญมากในสังคมชาวเข้าน

6. ศิลปหัตถกรรม

ชาวเข้านเคยได้ชื่อว่าเป็นช่างเงินที่มีความชำนาญและสามารถประดิษฐ์ได้ละเอียดและงดงามมาก แต่ในปัจจุบันงานหัตถกรรมประเภทนี้ได้ลดจำนวนการผลิตลงเป็นอย่างมากด้วยเหตุที่ว่า เงินมีจำนวนน้อยและราคาแพง และที่สำคัญงานชนิดนี้ผู้ที่ทำได้มักได้รับการถ่ายทอดกันภายในครอบครัวเท่านั้น บุคคลอื่นไม่สามารถที่จะเรียนรู้ได้ และผู้เป็นบิดาจะสอนให้แก่บุตรชายของตนที่เห็นว่าสนใจและพอมือมีฝีมือเท่านั้น จึงทำให้การถ่ายทอดการทำเครื่องเงินของชาวเข้านอยู่ในวงจำกัด และลดจำนวนผู้ผลิตลงทุกที ในบางหมู่บ้านถึงกับไม่มีช่างเงินเหลืออยู่เลย ดังเช่น ที่บ้านห้วยแม่ซ้าย เมื่อต้องการใช้เครื่องเงินจึงต้องไปว่าจ้างช่างเงินที่หมู่บ้านอื่นทำให้ นอกจากการลดจำนวนของช่างเงินลงแล้ว ช่างเหล็ก ช่างไม้หิน ฯลฯ ก็กำลังจะหมดไปด้วย ในอดีตช่างที่มีความสามารถเฉพาะทางเหล่านี้จะเป็นที่ต้องการของสมาชิกในชุมชนเป็นอย่างมาก แต่เมื่อสถานการณ์ในปัจจุบันสิ่งของต่างๆ ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน ชาวเข้านสามารถหาซื้อได้โดยสะดวก ช่างเหล่านี้จึงลดบทบาทลงทุกขณะ จนกระทั่งสูญหายไปเป็นที่สุด

นอกจากงานประเภทอื่นๆ ที่จำกัดเฉพาะในหมู่บ้านเป็นผู้ประดิษฐ์แล้ว ชาวเข้านยังมีงานหัตถกรรมอีกประเภทหนึ่งที่เป็นหน้าที่ของหญิงเท่านั้นที่จะต้องเรียนรู้ เพื่อเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิตทั้งต่อตนเองและครอบครัว นั่นคืองานหัตถกรรม "ผ้าปัก"

บ้านห้วยแม่ซ้าย กางเกงผู้หญิงที่เคยแพรวพราวไปด้วยลายปักอันวิจิตรได้ถูกแทนที่ด้วยผ้าถุงแบบคนพื้นราบ ส่วนผ้าปักได้ถูกดัดแปลงให้เป็นสินค้าที่ตลาดและนักท่องเที่ยวต้องการ เช่น ทำเป็นเสื้อกันหนาว ทำเป็นกระเป๋า ทำเป็นช่องใส่ปากกาดินสอ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันงานหัตถกรรมของชาวเข้านกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมากแก่คนทั่วไป โดยเฉพาะชาว

ต่างประเทศ ชาวเข้าบางครัวเรือนมีฐานะยากจนถึงกับขายชุดแต่งกายของตน เพื่อแลกกับเงิน เพื่อนำมาใช้จ่ายต่อไป สำหรับผู้ที่พอมีฐานะก็จะเก็บเครื่องแต่งกายของตนไว้เป็นอย่างดีเพื่อนำออกมาใช้ในโอกาสพิเศษเท่านั้น ในชีวิตประจำวันกลับแต่งกายแบบคนพื้นราบ และนำเวลาที่เคยปักผ้าเพื่อเป็นเครื่องแต่งกายนั้นไปปักผ้าเพื่อการจำหน่ายเสียดีกว่า เพราะรายได้จากการจำหน่ายงานหัตถกรรมนับเป็นรายได้ที่ดีอีกทางหนึ่งที่ผู้หญิงสามารถช่วยหามาให้แก่ครอบครัวของตน ประกอบกับในปัจจุบันเด็กรุ่นใหม่ของชาวเข้าบ้านห้วยแม่ซ้ายไม่นิยมที่จะสวมใส่ชุดที่แสดงความเป็นเข้า (นิยมจะใส่เฉพาะในโอกาสพิเศษ) จึงทำให้เด็กรุ่นใหม่ไม่สนใจที่จะเรียนรู้วิธีการปักผ้าเท่าใด โดยมากก็จะหัดพอให้เป็น แต่ถ้าประดิษฐ์เป็นเครื่องแต่งกายนั้นจะเป็นหน้าที่ของมารดาเสียเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงว่าต่อไปในอนาคตการปักผ้าของชาวเข้าจะสูญหายไป ซึ่งรวมถึงการหายไปของการแต่งกายด้วยชุดเพื่อแสดงความเป็นเข้าเพราะไม่มีผู้ประดิษฐ์

7. ศาสนา พิธีกรรม และประเพณี

ชาวเข้าบ้านห้วยแม่ซ้ายส่วนใหญ่ยังคงมีความเชื่อในเรื่องผี (animism) และสิ่งที่อยู่เหนือกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ พวกเขาเชื่อว่า คนเราทุกคนตั้งแต่เกิดมาจะมีขวัญ (เวิน) ซ่อนอยู่ตามร่างกาย และเมื่อตายไปแล้วขวัญจะเปลี่ยนเป็นผี (เมี่ยน) ผีนี้ไม่ได้มีอยู่ในมนุษย์เท่านั้นหากธรรมชาติอื่นๆ เช่น ภูเขา แม่น้ำ ลม และของใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน เช่น เต้าไฟ ก็ล้วนแต่มีผีประจำอยู่ทั้งสิ้น ซึ่งปกติอำนาจของผีจะมีความสัมพันธ์อันดีกับมนุษย์ แต่ถ้าทำให้ผีโกรธ ผีก็จะทำให้เกิดความทุกข์ทรมานและความเสียหายได้ แต่ก็มีทางสามารถแก้ไขความขัดแย้งนี้โดยกระทำผ่านทางพิธีกรรม ผู้ที่ทำหน้าที่ในการประกอบพิธีและสื่อสารระหว่างมนุษย์กับผีนั้นคือ หมอผี ดังนั้นในหมู่บ้าน หมอผีจึงนับเป็นบุคคลที่มีความสำคัญแก่ชาวเข้าเป็นอย่างมาก เพราะพวกเขาเชื่อว่า หมอผีคือ ผู้รอบรู้ในทุกๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของคนหรือของผี ดังนั้นเมื่อมีปัญหาอะไรที่ไม่สามารถแก้ไขได้ พวกเขาจะมาขอคำแนะนำจากหมอผี โดยเฉพาะจากหมอผีใหญ่ ซึ่งในหมู่บ้านจะมี 1 คน และมีหมอผีผู้ช่วยอีก 2 คน และจากบทบาท-หน้าที่ของหมอผีที่สำคัญต่อชุมชนนี้ จึง

ทำให้ในการประกอบพิธีต่างๆ หมอผีจะมีการแต่งกายที่แตกต่างจากบุคคลอื่นในกิจกรรมเดียวกัน

พิธีกรรมที่สำคัญของชาวเข่า ได้แก่ พิธีสู่ขวัญหรือพิธีเรียกขวัญในพิธีเกิด (โจ้วเวิน), พิธีเรียกขวัญเมื่อต้องออกเดินทางไกล, พิธีส่งเคราะห์เมื่อเกิดการเจ็บไข้ไม่สบาย, การเลี้ยงผีในวันคล้ายวันเกิด, พิธีแต่งงาน, พิธีกวาดตัง, พิธีศพ ส่วนประเพณีที่สำคัญได้แก่ วันเซ็งเม็ง วันเปี้ยะซุน วันเซี้ยะเพย และวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งในการประกอบพิธีกรรมและประเพณีทุกประเภทนั้น สิ่งที่จะขาดไม่ได้คือ การเลี้ยงผี ซึ่งในการเลี้ยงนั้นจะมีความแตกต่างกันออกไปตามความสำคัญของผีที่จะเชิญมา ผีของชาวเข่าแบ่งออกได้เป็น ผีบรรพบุรุษ ผีฟ้า ผีใหญ่ และผีเจ้าที่

- ผีบรรพบุรุษ

ได้แก่ ญาติทางฝ่ายพ่อหรือฝ่ายสามีมี่ล่วงลับไปแล้ว จะมีการจัดบันทึกรายชื่อของบุคคลเหล่านั้นไว้ในสมุดสา และเชิญวิญญาณมาสิงสถิตอยู่ที่หิ้งผีในบ้าน (เมี่ยนป๋าย) บ้านชาวเข่าทุกบ้านจะมีหิ้งผีทุกหลังคาเรือน ผีบรรพบุรุษจะมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวเข่าอย่างมาก ชาวเข่าจะมีการเลี้ยงผีบรรพบุรุษอยู่เสมอ ไม่ว่าจะมีความเรื่องราวใดๆ เกิดขึ้น ทั้งสุขและทุกข์ หรือเป็นความเดือดร้อนเรื่องใด แม้กระทั่งการที่จะต้องเดินทางไกล จึงไม่ใช่เรื่องที่แปลกอะไร ถ้าเราจะพบเห็นชาวเข่าประกอบพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษกันแทบทุกวันสลับกันไปแต่ละหลังคาเรือน ทั้งนี้เพราะพวกเขาเชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะช่วยคุ้มครองปกป้องรักษาให้พวกเขา ครอบครัวอยู่เย็นเป็นสุข ทำการเกษตรได้ผล

- ผีฟ้า

ชาวเข่าถือว่าผีฟ้าเป็นเทพยดาที่คอยดูแลทุกข์สุขของมนุษย์ และเหล่าบรรดาผีบรรพบุรุษทั้งหลายด้วย ผีฟ้าจะถูกเชิญมาในการประกอบพิธีส่งเคราะห์ พิธีศพ พิธีกวาดตัง พิธีบนบานเพื่อให้ประสบความสำเร็จในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และก่อนที่จะเลี้ยงผีฟ้าจะต้องเลี้ยงผีบรรพบุรุษก่อน

- ผีใหญ่

เป็นเทพดาที่ปกครองทั้ง 4 โลก ได้แก่ โลกมนุษย์ สวรรค์ นรก และ มหาสมุทร ผีใหญ่ประกอบด้วยเทพ 3 องค์ที่คนเขารู้จักกันดีในนาม เล่งสี่ เล่งปู้ และต่วนตี้ ผีใหญ่จะถูกเชิญมาในงานพิธีกว่าตั้ง พิธีต้มไซ (พิธีบวชอีกพิธีหนึ่งที่สูงกว่าพิธีกว่าตั้ง ซึ่งผู้ที่ผ่าน พิธีต้มไซนี้จึงจะเป็นหมอผีใหญ่ที่สามารถเชิญผีใหญ่ได้) และพิธีศพเท่านั้น การเชิญผีใหญ่นี้จะต้อง เชิญผีบรรพบุรุษและผีฟ้าก่อน เพื่อหมอผีจะทำพิธีขอให้ผีฟ้าไปเชิญผีใหญ่ลงมา

- ผีเจ้าที่

เป็นผีที่ชาวเขายกย่องให้ช่วยดูแลหมู่บ้าน ที่ทำกิน ผูกสัตว์ที่พวกเขาเลี้ยงไว้ ในปีหนึ่งๆชาวเขาจะทำการเลี้ยงผีเจ้าที่ 1 ครั้งเมื่อถึงฤดูกาล หรือมากกว่าหากมีความจำเป็น เช่น เมื่อเวลาที่ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เป็นต้น

และจากความเป็นชนเผ่าที่มีความร่ำรวยทางพิธีกรรมและประเพณีนี้เอง จึง ทำให้วิถีชีวิตในแทบทุกด้านของพวกเขามีความสัมพันธ์กับความเชื่อต่างๆ เหล่านี้ รวมถึงความเชื่อ ในการแต่งกายด้วย ซึ่งจะได้ถึงความสัมพันธ์ของความเชื่อในการแต่งกายในบทที่ 3 ต่อไป

นอกจากการนับถือผีแล้วในปัจจุบันชาวเขียบางส่วนโดยเฉพาะเด็กๆ ได้หันมา นับถือศาสนาคริสต์ เพราะพวกเขานอกจากจะได้รับความสนุกสนานจากการที่ไปร่วมร้องเพลงใน โบสถ์ทุกวันอาทิตย์แล้ว เด็กนักเรียนที่เรียนดียังจะได้รับทุนการศึกษาจากทางโบสถ์อีกด้วย

สรุป

การศึกษาในบทนี้ทำให้มองเห็นภาพโดยรวมของความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทาง
ธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่อยู่รอบๆ การดำเนินชีวิตประจำวันของชาวเข่าที่มีต่อการแต่งกาย
ด้วยชุดที่แสดงความเป็นเข่า และการแต่งกายด้วยชุดที่ชาวเข่ารับเข้าไปในวัฒนธรรมทางการแต่ง
กายจากการติดต่อกับคนพื้นราบ

และในบทต่อไปผู้วิจัยจะได้นำ ศาสนา พิธีกรรม และประเพณี ไปพิจารณาถึงความเชื่อ
ที่ชาวเข่ามีต่อการแต่งกาย